

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Vastaus valtuustoaloitteeseen
3.8.2026

Vastaus valtuustoaloitteeseen: Jälkihuollon asiakkaana olevien nuorten toimeentulon turvaaminen

Johdanto

Milka Hanhelan, Aino Halisen, Jouni Sirenin, Leena Saarelan, Mikko Aaltosen, Anne Nymanin, Ulla Kampmanin ja Julia Sangervon tekemässä valtuustoaloitteessa vaaditaan, että Pirkanmaan hyvinvointialue huolehtii, että pirkanmaalaisten jälkihuollon asiakkaiden subjektiivinen oikeus toimeentulon turvaamisesta toteutuu ja että Pirha pyrkii saamaan Kelan muuttamaan toimeentulotukilain soveltamistulkintaansa tai maksamaan ehkäisevänä tai täydentävänä toimeentulotukena tai jälkihuollon taloudellisena tukena jälkihuollon asiakkaana olevien nuorten opintojen aikaisen toimeentulon ilman opintolainan ottovelvoitetta.

Lastensuojelun jälkihuolto

Pirkanmaan hyvinvointialue turvaa jälkihuollon asiakkaana olevien nuorten toimeentuloa voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti jälkihuollon taloudellisella tuella, täydentävällä ja ehkäisevällä toimeentulotuella sekä asiakaskohtaisella ohjauksella. Hyvinvointialue ei voi yksipuolisesti muuttaa Kelan toimeentulotukilain soveltamiskäytäntöä, mutta se vie jälkihuoltonuorten toimeentuloon liittyviä havaintoja Kelan kanssa tehtävään yhteistyöhön ja valtakunnalliseen valmisteluun yhdenmukaisen ratkaisun löytämiseksi.

Jälkihuollolla tarkoitetaan sijaishuollon tai vähintään kuusi kuukautta kestäneen avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen alle 18-vuotiaalle lapselle ja hänen vanhemmilleen tai huoltajilleen tai 18 vuotta täyttäneelle nuorelle tarjottavaa kokonaisvaltaista tukea. Jälkihuolto on osa lastensuojelua. Oikeus jälkihuoltoon päättyy, kun nuori täyttää 23 vuotta. Jälkihuolto on

subjektiivinen oikeus, mutta myös vapaaehtoinen palvelu, eli nuorella on mahdollisuus kieltäytyä jälkihuollosta. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös harkinnanvaraisesti eli riippumatta siitä, onko nuori ollut alaikäisenä sijoitettuna. Jälkihuollon palveluiden piiriin on mahdollista palata, vaikka siitä olisi aiemmin kieltäytynyt. Jälkihuollon tarkoituksena on tukea nuoren itsenäistymistä auttamalla häntä saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäiseen arkeen ja aikuisuuteen. Jälkihuollon tukitoimet rakennetaan aina nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan ja suunnitelmallisesti yhteistyössä. Käytettävissä ovat mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita järjestetään yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella.

Kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollon piirissä olevan lapsen tai nuoren kuntoutumiselle, hyvinvointialueen on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä yhteistyössä kunnan kanssa korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto (Lastensuojelulaki 417/2007, 76a§).

Jälkihuollon järjestämisvastuu ja kustannusvastuu

Lastensuojelun jälkihuollon järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella nuoren kotikunta on. Jos nuori muuttaa sijoituksen jälkeen jälkihuollon aikana kuntaan, joka sijaitsee toisen hyvinvointialueen alueella, asuinkunnan hyvinvointialue järjestää hänen tarvitsemansa lastensuojelun jälkihuollon tukitoimet ja palvelut yhteistyössä kustannusvastuussa olevan hyvinvointialueen kanssa. Kustannusvastuussa oleva hyvinvointialue pysyy samana. Hyvinvointialueiden tulee sopia yhdessä nuoren edun kannalta parhaasta vaihtoehdosta jälkihuollon toteuttamiseksi.

Pirkanmaan hyvinvointialueen jälkihuollon asiakkaana olevat nuoret

Täysi-ikäisten jälkihuollon asiakkaita on 1067. Osa asiakkaista asuu Pirkanmaan ulkopuolella ja osan asiakkaista kustannusvastuu on toisella hyvinvointialueella.

Jälkihuollon asiakkaana olevilla ja jälkihuoltoon oikeutetuilla nuorilla on erilaisia tulonlähteitä. Nuoren tulona voi olla esimerkiksi kuntoutustuki. Vain osa jälkihuoltoon nuorista saa opintotukea ja olisi velvoitettu nostamaan opintolainaa. Keväällä 2026 tehtyjen laskelmien mukaan Pirkanmaan hyvinvointialueella jälkihuollon piirissä on noin 200 nuorta, jotka ovat velvoitettuja opintolainan nostamiseen.

Jälkihuollon keinot talouden turvaamiseen

Itsenäistymisvarat

Itsenäistymisvaroilla tarkoitetaan erillisiä varoja, jotka varataan sijaishuollossa olleen lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen ensisijaisesti jälkihuollon päätyttyä. Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, huostaanotettuna tai jälkihuoltona, hänen itsenäistymistään varten täytyy kalenterikuukausittain varata summa, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §). Tällaisia tuloja ovat muun muassa elatusapu ja eläkkeet. Lapsilisä ei kerrytä itsenäistymisvaroja.

Hyvinvointialueella on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta, käyttökohteesta ja määrästä. Hyvinvointialueen on huolehdittava, että itsenäistymisvarat käytetään itsenäistymistä tukevaan toimintaan tai hankintoihin. Tarpeellisia menoja voivat olla esimerkiksi oman asunnon huonekalut, työpaikan saamiseksi tarvittavat hankinnat kuten matkakortti, opiskelun edellyttämä materiaali ja muut perustellut menot.

Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 23 vuotta.

Jälkihuollon taloudellinen tuki

Jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella on subjektiivinen oikeus taloudelliseen tukeen silloin, kun taloudelliset syyt uhkaavat estää hänen kuntoutumistaan. Nuorelle maksettavat itsenäistymisvarat voivat kuitenkin vaikuttaa jälkihuollon taloudellisen tuen määrään.

Käytännössä jälkihuollon taloudellinen tuki voi toimeentulotuen lisäksi olla esimerkiksi harrastustoiminnan tai asumiskustannusten tukea, omaan asuntoon muutosta aiheutuvien kulujen tai asunnon sisustamisesta aiheutuvien kulujen korvaamista tai muuta tarpeellista muutostilanteen tai itsenäistymisen tukea.

Jälkihuollon taloudellisen tuen tarkoituksena on tukea nuoren kehitystä, itsenäistymistä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Taloudellisen tuen tarkoituksena ei lähtökohtaisesti ole kattaa kaikkea normaalin elämisen perusmenoja vaan se on tarkoitettu myönnettäväksi tarpeen mukaan toimeentulotuen ohessa.

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki

Jälkihuoltonuorille on mahdollista myöntää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea toimeentulotuesta annetun lain 1412/1997 mukaisesti. Täydentävää toimeentulotukea myönnetään erityisistä tarpeista ja olosuhteista johtuviin menoihin, joita ovat toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot. Ehkäisevää toimeentulotukea puolestaan myönnetään tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseksi, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Asiakastyön keinot talouden hallinnassa tukemiseen

Jälkihuollon sosiaalityön- ja ohjauksen keinoin voidaan asiakkaita ohjata ja neuvoa rahan käyttöön ja talouden hallintaan liittyvissä asioissa esimerkiksi tekemällä asiakkaan kanssa budjetti, harjoittelemalla tuetusti laskujen maksamista ja tarkastelemalla yhdessä nuoren kanssa hänen suhdettaan rahan käyttöön.

Lainsäädännön soveltamiseen vaikuttaminen

Sosiaalihuollon ammattihenkilöt tekevät tiivistä yhteistyötä asiakkaiden asioissa Kelan kanssa muun muassa toimeentuloon, ammatilliseen kuntoutukseen ja Työllistymistä edistävä monialaisen tuen yhteistoimintamalliin (TYM-yhteistoimintamalli) liittyen.

Pirkanmaan hyvinvointialueen alueellinen toimeentulotuen neuvottelukunta käsitteli 11.5.2026 kokouksessaan jälkihuoltonuorten taloudellista tukea. Neuvottelukunta päätti esittää jälkihuoltonuorten taloudelliseen tilanteeseen liittyviä havaintoja ja lainsäädännön tulkinnan vaikutuksia valtakunnallisen toimeentulotuen neuvottelukunnan käsiteltäväksi. Tavoitteena on löytää valtakunnallisesti yhtenäinen ja yhdenmukainen ratkaisu.

Kansallinen rakenteellisen sosiaalityön verkosto laatii ajankohtaisesti raporttia sosiaaliturvaan tehtyjen muutosten vaikutuksista asiakkaiden olosuhteisiin. Jälkihuoltonuorten opintolainan nostovelvollisuus nostetaan esiin tässä raportissa. Tarkoituksena on pyrkiä vaikuttamaan Kelan soveltamiskäytäntöön myös tätä kautta.

Arvio opintolainan nostamisen vaikutuksista jälkihuoltonuorten toimeentuloon, opintoihin ja elämään

Jälkihuollon palveluiden työntekijöiden ammatillisten havaintojen perusteella voidaan arvioida, että jälkihuollon asiakkaana olevilla nuorilla on usein vaikeuksia talouden hallinnan ja rahankäytön kanssa. Mikäli jälkihuoltonuoret ovat velvoitettuja nostamaan opintolainaa, on oletettavaa, että ainakin osalla rahat kuluvat muuhun, kuin opintojen rahoittamiseen ja elämiseen opiskeluaikana. Tämän vuoksi ainakin osa jälkihuoltonuorista tulee tarvitsemaan taloudellista tukea opintoihin, asumiseen ja elämiseen lainan nostamisesta huolimatta. Tuen rahallista määrää on vaikea arvioida. Lisäksi nuoret tulevat tarvitsemaan tukea ja ohjausta rahankäytössä, mikä tulee lisäämään työpainetta jälkihuoltonuorten kanssa työskentelevien osalta ja näin aiheuttanee välillisiä kustannuksia myös hyvinvointialueelle.

Arvio opintolainan kompensoinnin kustannusvaikutuksista

Keväällä 2026 Pirkanmaan hyvinvointialueen lastensuojelun jälkihuollon piirissä oli vajaat 200 nuorta, joilla tulona oli opintotuki ja he olisivat velvoitettuja nostamaan opintolainaa. 18-vuotta täyttänyt toisen asteen opiskelija voi saada opintolainaa 850 euroa kuukaudessa. Sitä voi nostaa vuosittain opintotukikuukausilta. Näin ollen toisen asteen opinnoissa tukea voi saada 10 kuukaudelta vuodessa. Näin ollen lainaa saisi enintään 8500 euroa vuodessa. Jos lainaa saisi 4 vuoden ajan, summa olisi 34 000 euroa nuorta kohden. Kokonaiskustannus olisi 1,7 M€. Tässä laskelmassa ei ole huomioitu jälkihuoltonuorten määrän todennäköistä kasvua, eikä asiakaspäätösten tekemisestä aiheutuvaa työmäärän lisäystä jälkihuollon palvelussa ja taloudellisen tuen palvelussa.

Arvio muista vaikutuksista

Jälkihuoltonuorten opintolainan kompensointi jälkihuollon taloudellisella tuella aiheuttaisi jonkin verran lisätyötä jälkihuollon palveluissa. Laaditut laskelmat perustuvat tällä hetkellä jälkihuollossa olevien asiakkaiden määrään sekä arvion siitä, kuinka moni nyt asiakkuudessa olevista nuorista olisi velvoitettu nostamaan opintolainaa. Kaikki jälkihuoltoon oikeutetut nuoret eivät ole jälkihuollon palveluiden asiakkaana. Erityisesti ne nuoret, joilla ei ole merkittävää tuen tarvetta, eivät ole hakeutuneet palveluiden piiriin. Mikäli Pirkanmaan hyvinvointialue kompensoisi taloudellisella tuella opintolainan ottovelvoitetta, olisi todennäköistä, että se

aiheuttaisi jälkihuoltoasiakkaiden määrän merkittävää kasvua. Asiakasmäärän kasvu edellyttäisi lisähenkilöstön palkkaamista jälkihuollon palveluihin.

Pirkanmaan hyvinvointialue ei voi päättää jälkihuoltonuorten opintojen taloudellisesta tukemisesta siltä osin, kuin nuorten tuen järjestäminen on toisen hyvinvointialueen kustannusvastuulla ilman kustannusvastuussa olevan hyvinvointialueen suostumusta. Tämä saattaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan.

Yhteenveto:

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää tärkeänä, että jälkihuollon asiakkaana olevien nuorten toimeentulo turvataan yksilöllisen tarpeen mukaisesti ja että nuoret saavat riittävää tukea opintojen, asumisen ja itsenäistymisen aikana. Hyvinvointialue käyttää tähän jälkihuollon taloudellista tukea, täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea sekä sosiaalityön ja -ohjauksen keinoja. Opintolainan yleinen kompensointi jälkihuollon taloudellisella tuella aiheuttaisi merkittäviä kustannus- ja henkilöstövaikutuksia sekä voisi lisätä asiakkaiden eriarvoisuutta tilanteissa, joissa kustannusvastuu on toisella hyvinvointialueella. Pirkanmaan hyvinvointialue jatkaa asian edistämistä Kelan kanssa tehtävässä yhteistyössä ja valtakunnallisessa toimeentulotuen neuvottelukuntatyössä, jotta jälkihuoltonuorten toimeentuloon löydetään yhdenmukainen ja nuorten tarpeet huomioon ottava ratkaisu.

Tampereella 3.8.2026

Valmistelu:

vastuualuejohtaja Taru Herranen, erityiset sosiaalipalvelut
palvelupäällikkö Katariina Liimatainen, erityiset sosiaalipalvelut
sosiaalityöntekijä Päivikki Tähti, perheryhmäkodit ja aikuistumisen tuki
perheryhmäkodin johtaja Mikko Sivonen, perheryhmäkodit ja aikuistumisen tuki